

Lépj közelebb! ¹ Ez a humanogram

A humanogram Mányó-Szert Károly képzőművész adaléka a képfejtő és képcsináló ember történetéhez.

A képek nem csak különös fajta jelnek tekinthetők, hanem szereplőnek is a történelmünk színpadán. Legendás egyéniségnek vagy jellemnek, sőt sokszor magának a történelemnek tűnnek, ami párhuzamos azon történetekkel, melyeket önmagunknak mesélünk fejlődésünkről. „Mindez a teremtő által a saját »képmására alkotott« teremtményi voltunktól az önmagukat és a világukat saját képükre formáló teremtményi voltunkig terjed.”² A képekkel való foglalatosság ősi emberi alaptulajdonság. Tudatosan vagy tudattalanul, de mindig rajtuk tartjuk a szemünket. „Ők” a semmiből előbukkanó „rajzolatok”, a nyomok, a valamik. A képek evolúciója megállíthatatlannak tűnik. Még voltak, sőt vannak titkai a rajzolt és festett képeknek, de már jött a fotográfia, a mozgókép, a telekép, és már itt van a digitális képek mindent elborító expanziója. A képek változása magával sodor mindannyiunkat. Szinte mindig csak utólag fedezzük fel, értjük meg, hogy egy új képtípussal tulajdonképpen, mit is találtunk fel³.

A humanogram a képek hatalmas életfájának, és ezen belül a fotográfia ágának, egyenesen a fény felé törő evolúciós nyúlványa. A humanogram egy olyan képfajta, amelyben és amellyel az ember közvetlenül a fizikai, az emocionális és a szellemi fénnel kommunikál. Egyrészt a fénnel végzett együttes kontemplációról van szó, másrészt a fény szabad keresztülvezetésén önmagunk és a világ húsán. A humanogram akkor hívódik elő, amikor a jelenlét fényzuhatagában, egymás tekintetében elmélyedve felfedezzük a Másikat, önmagunkat és a világot. A jelentőségét pedig azt bizonyítja, hogy a humanogram segítségével a „lét egész felületét borító látványt”⁴ de-konstruálni tudjuk, azaz elbontjuk a látványosság kliséit és friss bejáraton át lépünk vissza az életünkbe.

A kommunikációt a nyelvvel párhuzamosan az arcuk valósítja meg. A nyelv az ember feletti, a kép az ember alatti ősi tapasztalat. A nyelv és az arc között azonban tényleges különbség van, figyelmeztet a francia filozófus, Emmanuel Lévinas. A beszéd mögött mindig céltudatosság, akarat húzódik meg. Egyedül az arc megtapasztalásában nem fokozódik le az Én és a Másik viszonya. A szem például egyfelől a Másik testének része, egy szerv, amit külön szemügyre tudok venni, aminek megfigyelhetem mozgását, felületének csillogását. Másfelől a szem, mint „tekintet” jelenik meg, és ha tekintetként látom, akkor már nem vizuális tárgy, hanem kimeríthetetlen mélység. A tekintet nem pusztán megjelenik, hanem néz is engem. Ebben a tapasztalásban az arc feltárulkozik. Az arc feltárulkozása pedig kifejezés, vagyis érdek nélküli beszéd.

Ami két, egymáshoz forduló emberi tekintet között áramlik, az az egyetemes erő egyik változata. Ami benne „testet ölt”, az a jelen. A jelen csak annyiban létezik, amennyiben az jelenlét, és találkozás és viszony. A jelen nem az, ami elfut, ami elszűnik, hanem ami szembe vár és szemben marad. Az „Én-Te” alapszót csak egész lényével mondhatja az ember, írja Martin Buber. „Önmagam egész lényévé koncentrálódása és összeolvadása soha nem történhet általam, és soha nem történhet nélkülem. A Te által leszek Én-né. S hogy Én-né leszek, mondom: Te. Minden valóságos élet - találkozás.”⁵

¹Mányó-Szert Károly képzőművész Páros című sorozatának megnyitó esszéje. Budapest Photo Festival. K.A.S. Galéria, 2022. 03. 26.

²W. J. Thomas Mitchell: Mi a kép?, In A képek politikája, JATE, Szeged 2008. 17. l.

³V. Flusser: Automation und künstlerische Kompetenz. In Elektronische Medien und Künstlerische Kreativität. Hrg. Klaus Peter Dencker. Hamburg: Hans-Bredew Institute, 1992. 155.l.

⁴„A lét egész felületét a lét látványa borítja, ami azonban már nem a lét, hanem maga a nem-lét.” „Merleau-Ponty: A látható és a láthatatlan. L'harmattan Kiadó – Szegedi Tudományegyetem Filozófiai Tanszék. Fordította Farkas Henrik és Szabó Zsigmond. 91.l.

⁵Martin Buber: Én és Te. Európa Könyvkiadó, Budapest 1994. Fordította Bíró Dániel. 15.l

A velem szemben lévőt sugárzónak látom. Világosabbnak a tapasztalt világ minden tényénél. Nem mint tárgyat látom a külső dolgok között, nem mint a képzeletbelit, hanem mint jelenvalót. Ha tárgyat keresünk benne, semmit sem lelünk. Ez valóságos viszony. Hús-vér valóság. Hat rám, ahogy én is hatok rá. Ugyanis a testem ugyanabból a húsból van, mint a világ⁶. A testem részesül a világ húsból, a világ visszatükrözi a testemet, beléhatol, ahogyan a testem húsa is beléhatol a világ húzába. A testem és a világ húsa kölcsönösen áthajlik és átlép egymásba. A világból érzékelt tartalom tehát színültig telt szubjektivitás és ugyanakkor színültig telt materialitás. A világ húsa szétválás, dimenzionalitás, folyamatosság, lappagás, egymásba átlépés. A dolgok a testem meghosszabbításai és a testem pedig a világ meghosszabbítása, amin keresztül a világ körbefog és magába ölel⁷.

Ez egyben a művészet hatásának eredete. Az ember szembe találja magát egy formával, és általa a mű (a létezés) részévé akar válni. Nem fantazmagória, okoskodás és ügyeskedés, hanem jelentés-adás és esemény. Tett, áldozat és kockázat. Tett, mert az odafordulással létrejön. Áldozat, mert az alkotó oldalán a végtelen lehetőségek feláldozását követeli a választott forma oltárán. Mindent ki kell törölni, minden felesleget le kell hántania, csak az maradhat, ami a jelenlét (az autentikusság) kizárólagossága. Kockázat pedig azért, mert ezt az odafordulást, aki erre rászánta magát, csak egész lényével mondhatja ki. Semmit sem tarthat vissza önmagából, mert ez nem pusztán valamiféle felüdülés, hanem a jelenlét (a mű) hív, szinte követel engem.

Aztán, ami elmaradt, kitörlődött a műben, az a nézőben és a néző által visszatér. A kép szabadságában taszítottunk, ami itt áll velünk szemben, és általa újra kiegyesülünk. Azonban, ha nem jól csinálom ezt az oda-fordulást, akkor a mű összetörik. A mű azt közvetíti, hogy az alkotás – teremtés, a feltalálás – rátalálás. A formálás pedig felfedezés. És mindez a nézővel, azaz visszafelé is megtörténik: a felfedezés alkotás, a forma felismerése pedig jelentés-teremtés. Az alkotó, a mű és a néző a jelenlétben lép és húzódik át egymásba. Úgy működik, mint amikor két tekintet szabadon egymásba olvad.

Az érzékelés viselkedés. Valamit látni, vagy hangot hallani azt jelenti, hogy felé fordulunk és követjük. A dolgok és a test viszonya azonban különleges. A testünk idézi elő, hogy olykor leragadunk a látszatoknál, de neki köszönhetjük azt is, hogy felfedezzük a világ szintjeit, és végül mégis sikerül eljutnunk a Másikhoz, és általa önmagunkhoz. És akkor hirtelen azt érezzük: jelen vagyunk. Mert a testünkből származik a jelenségek zsongása⁸. De ugyancsak a test az, ami véget vett a hallucinációknak, és belevett a világ kellős közepébe. Úgy tűnik azonban, mintha az a képességünk, hogy eljussunk a világhoz, vagy az a lehetőség, hogy fantazmákba zárjuk magunkat, nem lehetnének meg egymás nélkül. Sőt mintha a világhoz való hozzáférésünk a tőle való elválasztottságunk másik arca lenne csupán. „E távolság, a világ peremére való visszahúzódás, egyszerre alávetettség, szolgaság, és annak a természetes hatalomnak a kifejeződése is, amely lehetővé teszi a világba való behatolásunkat.”⁹

Sem a világ, sem a róla alkotott gondolatok, benyomások, tudományok nem trónolnak a fejünk felett, és nem is a fejünkben vannak, hanem közöttünk járnak és hozzánk lépnek. Lépjen közelebb (!), javasolja Minyó-Szert Károly, légy jelen ebben a sugárzásban, ahol a jelenlétben a látható és a láthatatlan átlépnek egymásba.

Kurdy Fehér János

⁶MP. im. 278.l

⁷MP. im. 285.l.

⁸Alphonso Lingis: Érzékelés: az érzékenység értelme, Typotex, Budapest 2021. Fordította: Szabó Nóra. 99.l.

⁹MP. im. 240-242.l.